

AİLE İÇİ ŞİDDET VE ÇOCUK: ÇOCUKLARIN AİLE İÇİ ŞİDDET DENEYİMLERİ¹

Zeliha SAĞNIÇ**

Selim KARYELİOĞLU***

ÖZ

Bu çalışma, çocukların aile içi şiddete karşı tutumlarını ölçmek ve deneyimlerini ortaya çıkarmak amacıyla Ankara ilinde yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, çalışmaya Ankara ilinde yaşayan 300 çocuk dâhil edilmiştir. Verilerin elde edilmesinde anket ve mülakat yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonucu ortaya çıkan veriler, SPSS paket programı ile analiz edilerek elde edilmiştir. Mülakat yöntemi için de 7 çocuk ile görüşülmüş ve elde edilen bulgular söylem analizi ile çözümlenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda çocukların, gerek aile içi ortamda gerekse arkadaş ortamında şiddete bazen maruz kaldıkları, bazen de izleyici oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca şiddetin yoğunluğunun yaş, ailenin sosyal konumu, cinsiyet vb. faktörlerine göre değişkenlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma özelinde, çocukların başta psikolojik ve fiziksel olmak üzere farklı şiddet türlerine maruz kaldığı saptanmış ve çocukların bu durumu nasıl anlamlandırdıkları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Çocuk, Aile, Aile İçi Şiddet.

DOMESTIC VIOLENCE AND CHILDREN: EXPERIENCES OF CHILDREN ABOUT FAMILY VIOLENCE

ABSTRACT

This research is made in Ankara Province to measure and evaluate children's reactions and attitudes against family violence. Therefore, there are 300 kids who incorporated with who live in Ankara. It's been used survey and interview method in order to collect data. The datas which obtained from interviews and surveys are analysed with SPSS package program. It's been interviewed with 7 children and datas obtained from one to one consultation method. As a result of the research, it was clear that children be exposed to family violence and sometimes they witness family violence as a viewer. It is determined that children is exposed to family violence physically and psychologically; also the research clarify that how children sense and how they perceive the situation

Keywords: Violence, Children, Family, Family Violence

Atf Bilgisi: SAĞNIÇ, Z. – KARYELİOĞLU, S. (2020). “Aile İçi Şiddet ve Çocuk: Çocukların Aile İçi Şiddet Deneyimleri”, İMGELEM, 4 (6): 81-105.

Citation Information: SAĞNIÇ, Z. – KARYELİOĞLU, S. (2020). “Domestic Violence and Children: Experiences of Children about Family Violence”, İMGELEM, 4 (6): 81-105.

Başvuru / Received: 01 Haziran/June 2020.

Kabul / Accepted: 02 Temmuz/July 2020.

*Bu çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde lisans bitirme tezi olarak yapılmış ve bu tezde yer alan bazı veri ve saptamalar çerçevesinde makaleye çevrilmiştir.

**Kırıkkale Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, E-posta: sagniczeliha@gmail.com Orcid No: 0000-0002-9012-5418

***Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Sosyoloji Bölümü Dr. Öğretim Görevlisi: E-posta: selkaryeli@hotmail.com, Orcid No: 0000-0001-2345-6789

GİRİŞ

Şiddet, tarihin her döneminde görülen ve çeşitli biçimlerde çeşitli toplumsal kesimleri doğrudan veya dolaylı etkileyen bir olgudur. Söz konusu olgunun, toplumsal boyutunun toplumun tüm kesimlerince fark edilebilir hale gelmesinin en önemli nedenlerinden biri, konuya ilişkin birçok olayın basın-yayın organları veya sosyal medyada yer alması, yani konunun medyada sıklıkla işlenmesidir. Öte yandan, gerek kavramın anlamının genişliği gerekse şiddet içeren (olan biten) olayların çok azının beyan edilmesi veya kayda geçmesi, dolayısıyla da kamuya yansıma(ma)sı, meselenin aslında görüldüğünden çok daha yaygın olduğunun göstergesidir.

Genellikle eksik bir bakış açısıyla sadece fiziki anlamda tanımlanan şiddet; kişinin canını acıtmak, yaralamak, öldürmek, mala zarar vermek amacıyla güç kullanmak, yasaya aykırı bir hedefe varmak için güç kullanma yöntemi ya da şiddet kullanma tehdidi biçiminde tanımlanmaktadır. Buna göre, kabul gören yasa ve ahlak ilkelerine aykırı biçimde fiziksel yok etme, gereksiz yere kırma, yok etme eylemleri; toplumsal ilişkilerde kabul edilebilirlik sınırlarını aşan zorlama eylemler şeklinde açığa çıkmaktadır (Özerkmen, 2012:3). Dünya Sağlık Örgütü ise şiddeti, sahip olunan fiziksel güç ya da kudretin, tehdit yoluyla ya da doğrudan kendine, bir başka insana, bir gruba ya da topluma karşı yaralanma, fizyolojik hasar, gelişme bozukluğu ya da gerilikle sonuçlanacak ya da sonuçlanma olasılığı yüksek bir biçimde uygulanması olarak tanımlamaktadır (www.who.int). Buna göre, bazı toplumsal gruplar diğerlerine göre daha fazla şiddete maruz kalmakta ve grubun yapısı, şiddetin türü, ortam gibi etkenler şiddetin etkilerini belirlemektedir. Şiddetin yarattığı etkilerden en fazla etkilenme potansiyeli bulunan kesimlerden biri de çocuklardır.

Şiddet ve Çocukluk

“Fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik ve siber” gibi tipleri bulunan şiddetin, şiddet uygulanan kişi veya gruplara göre: Kadına yönelik şiddet, çocuğa yönelik şiddet, yaşlıya yönelik şiddet, akranlar arası şiddet, kardeşler arası şiddet, flört şiddeti engelliye yönelik şiddet, LGBT şiddeti, mülteci şiddeti, kişinin kendine yönelik şiddeti biçiminde alt başlıkları söz konusudur. Bu alt başlıklar içerisinde yer alan, kadın, çocuk ve yaşlıların genelde aynı ailede birlikte yaşıyor olmalarından dolayı aile içi şiddet kavramı hepsini birlikte değerlendirmek için kullanılan bir terim haline gelmiştir ve aile içi şiddet her sosyal kesimde görülen bir olgudur (Polat, 2016: 16-17). Farklı toplumsal kesimleri farklı biçimlerde etkileyen şiddetin mağdur ettiği veya belki de

en olumsuz etkilediği kesimlerden biri çocuklardır. Gerek fiziki gerek ruhsal anlamda başkalarına bağımlı ve etraflarında olan bitene kayıtsız olmamakla beraber müdahale etme potansiyelleri düşük olan çocukların bir toplumsal varlık olarak şiddeti deneyimlemelerinin yaratacağı etki, bir yetişkin ile aynı sonuçları vermeyecektir. Bu durum, çocukluğun yetişkinlerden farklılaşan özelliklerini ön plana çıkaran kavramsal tanımlamalarda da ortaya çıkmaktadır.

Genel olarak "çocuk" teriminin iki yaygın anlamı vardır. Çocuk, öncelikle birisinin evladı olmak anlamına gelir. İkinci anlamda çocuk ise, ekonomik ve hukuksal yönden henüz yetişkin statüsüne gelmemiş (on sekiz yaşına ulaşmamış) kişileri ifade eder (Canatan, Yıldırım, 2013:155). Dewey, çocuğun biyolojik yapısına önem vermiş, çocuğun yetişmesinde dış etmenlerden çok, yaradılışına ve özel kişiliğine göre hareket edilmesi gerektiğini işaret etmiştir (Bergen, 2005). Ancak, çocukların kendisi de etken, yaratıcı toplumsal öğedirler. Kendi kültürlerini üretir ve yapılandırır (Tezcan, 2012: 1). Dolayısıyla insana ait her unsurda olduğu gibi, çocuk kavramının da sosyolojik bir alt yapısı vardır ve bu alt yapı farklı tarihsel koşullara göre farklı biçimler almaktadır. Çocukluk bir toplumsal kavramdır ve öteki toplumsal kavramlar gibi norm ve değerlere göreceli olarak belirlenir. Ancak, bu norm ve değerlerin geçmişte aldıkları biçimler açısından konuyla ilgili tarihsel araştırma çalışmalarında birbirinden farklı bakış açıları söz konusudur (Tan, 1989:74). Yani, çocukluk kavramına atfedilen içerik tarihseldir ve dönemin koşullarına ve çocuğun içerisinde bulunduğu ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılıklar gösterir.

Eski Mezopotamya uygarlıklarında çocukların altı yaşına geldiklerinde örgün bir eğitim sisteminden geçirilmesi yaygın bir uygulamadır. Antik Yunan da ise, çocuklar yetişkin erkeklerin yaşam mekanlarına sokulmamıştır (Canatan, Yıldırım, 2013: 165). Ortaçağ Avrupa'sında ise, insanlar çocukluğu yaşamın farklı bir dönemi olarak görmemiş, büyüyen insanın bakım ve beslenme gereksinmesini dikkate almamışlardır (Aries, 1962'den Ak: Akbaş, Topçuoğlu, 2009: 96). Biçimi bozuk ve gayri meşru bebekler ya teşhir ya da ölüme terk edilmiştir. Parası olan aileler ise çocuklarına bir süt anne kiralarlarken, çocukların gerçek anne ile ilişkileri ya çok azdır ya da hiç yoktur (Gander, Gardiner, 1993). Aile çok gevşek yapıda olup, beş ile yedi yaşlar arasındaki çocuklar yetişkin dünyasına bütün yönleriyle girmiş, kumar oynama, içki içme, şaka yapma ve çalışma alanlarını da paylaşmışlardır (De Mause, 1974). Modern topluma geçişle beraber özellikle sanayi devriminin yarattığı etkiler, çocuklara yönelik

anlayışın değişmesine yol açmış ancak, sanayileşmenin başlangıcı ile gelişimini tamamladığı dönemler arasında farklı paradigmlar söz konusu olmuştur.

Sanayi toplumlarının başlangıcında, yoksul çocukları ucuz fabrika işçileri olarak kullanılmış, çocuklar yaşlılık yıllarının sosyal güvencesi olarak görülmemeye başlanmıştır. Özellikle okullaşmanın yaygınlaşmasıyla birlikte, çocukluk sürecinde alt-yaş dönemleri belirginleşmeye başlamış ve "hayatına başlama" yaşı yükselmiştir. Aile, çocuğun refahına ve geleceğine özel bir ilgi göstermeye başlamış eğitimin tüm çocuklara zorunlu kılınması çerçevesinde devletin ve yetişkinlerin çocuklara gösterdiği ilginin odağı gelişim ve sosyalleşme beklentisine kaymıştır (Canatan, Yıldırım, 2013). Ancak, bu durum genel anlamda Batılı toplumlar açısından geçerli olup, gelişmekte olan toplumlar açısından özellikle, çocuk işçiler sorunu başta olmak üzere, daha farklı ve daha heterojen bir gerçeklik söz konusudur.

Araştırmanın Kapsamı, Metodolojisi ve Bulguların Analizi

Bu çalışma, çocukların aile içi şiddete karşı bakış açılarını ve tutumlarını ölçmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ebeveynler tarafından bizzat çocuğa uygulanan şiddet türleri ve anne ile babanın kendi aralarındaki iletişimde göstermiş oldukları şiddet davranışları ve türleri saptanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, konu ile ilgili hazırlanan soru ölçekleri çerçevesinde Ankara ilinde yaşayan çocuklara sorular yöneltilmiş ve onların şiddet ve türlerine ilişkin algı ve tutumları, yaşadıkları deneyimler ışığında saptanmaya çalışılmıştır.

Şiddet, gündelik hayatın hemen hemen her alanında karşımıza çıkmakla birlikte, şiddet olaylarının çoğu açığa çıkmadan saklı kalmaktadır. Özellikle aile içinde yaşanan ve en fazla da çocukları etkileyen şiddet olayları, çoğu kez gizli kalmakta ve en azından bu yönüyle araştırılmayı hak etmektedir. Şiddetin tarafları olan ebeveynler üzerine yapılmış birçok çalışma olmakla birlikte, çocukların konuyla ilgili algılarına yönelik çalışmalar oldukça yetersiz olup, bu çalışmada konunun bu yönüne ilişkin eksikliği azaltmaya yönelik bir katkı amaçlanmaktadır. Şiddete maruz kalan taraf olarak çocuklar; şiddetin açığa çıkarılması veya şiddeti engellemeye veya ortadan kaldırmaya yönelik herhangi bir girişimde bulunma noktasında, yetişkinlerin sahip olduğu donanıma ve güce sahip değildir. Zira çocukluk, yaşam koşulları itibarı ile “özerk” olmayan bireyler anlamına gelmekte, yaşantısını ebeveyne bağımlı-muhtaç sürdürmek zorunda olan bir kesimi ifade etmektedir. Dolayısıyla genel bir toplumsal kategori olarak çocuklar, çoğunlukla onaylamamakla birlikte şiddeti, söz konusu bağımlılıktan ötürü kabullenmek zorunda kalmaktadırlar.

Bu araştırmada, aile içindeki şiddet ile ilgili çocuklara sorular sorularak, çocukların bu konudaki algısı ve görüşlerine yer verilmekte, şiddet gören çocukların gelecekte de şiddet gösterme eğilimi gösterme ihtimallerinin daha yüksek olacağı düşüncesinden hareketle, bu eğilimin boyutları saptanmaya çalışılmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda; Ankara ilindeki çocukların, ailelerinde şiddet uygulanıp uygulanmadığı ya da çocukların herhangi bir şiddet türüne maruz kalıp kalmadıkları araştırılmaktadır. Araştırma lisans bitirme çalışması olarak gerçekleştirilmiş ve bu çalışmadan elde edilen veriler ışığında makaleye dönüştürülmüştür.

Bu araştırma çocukların aile içindeki şiddete karşı tutumlarını içermektedir. Araştırmada likert tipi anket ve mülakat tekniğinden yararlanılmıştır. Böylece, nicel verilerden elde edilen genel bulguların nitel veriler aracılığıyla derinlemesine analizi amaçlanmıştır. Araştırmada anne ve babanın çocuğa yönelik ve birbirlerine yönelik göstermiş olduğu şiddet davranışları çocuklara sorularak bulgulara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmada kullanılan nicel araştırma tekniği, olgu ve olayları nesnelleştirerek gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir bir şekilde ortaya koyan bir araştırma türüdür. Biyoloji, kimya, fizik, mühendislik gibi doğa bilimleri alanlarında araştırmalar gözlem ve ölçmeye dayanır. Gözlem ve ölçmelerin tekrarlanabildiği ve objektif yapıldığı araştırmaya niceliksel (sayısal) “Quantitative” araştırma denir. Niceliksel araştırma yönteminde, araştırılan konuya ilişkin, evreni temsil edecek örneklemden sayısal sonuçlar elde edilmekte, araştırma evreninin araştırma konusu hakkındaki fikrinin yönü sorgulanmaktadır. Yani, konu hakkında yoğun bir analiz değil aksine, daha yüzeysel daha çok sayısal verilere dayalı bulgulara ulaşma esas alınmaktadır. Nicel araştırmalarda, sayısal temsiliyet söz konusu olduğundan araştırma evrenini temsil edecek örneklemin mümkün olduğunca hatasız tespit edilmesi ve bu örneklem grubuna, doğru soruların sorulması önemlidir. Nicel araştırma yöntemlerinin üstün bir tarafı objektif olmalarıdır ve bu yöntemlerin uygulamalarında belgeler, bir araştırmacı grubu tarafından incelenebilmektedir (Öztürk, 2015:2). Yapılan araştırma için kullanılan soru ölçeğinde kapalı uçlu ve açık uçlu sorular kullanılmıştır. Bu soruların ilk bölümü çocukların ve ebeveynlerin demografik bilgilerini saptamaya, daha sonraki kısımları ise ailenin çocuğa ve ebeveynlerin birbirlerine uyguladığı şiddeti ortaya çıkarmaya yöneliktir.

Araştırmanın evreni, Ankara ilindeki 5-17 yaş arasındaki çocukları kapsamaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Ankara ili sınırı içerisinde yer alan, “Elmadağ ve Kızılay”da bulunan 300 çocuk oluşturmaktadır. Örneklemini oluşturan çocukların; 182’si erkek 118’i kız çocuğudur. Öncelikle, çalışmaya temel zemin oluşturma bağlamında, ilgili literatürde konuyla

ilgili tartışmalara yer verilmiştir. Ardından oluşturulan soru formu ile alan çalışması gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmada, çocukların aile içi şiddete bakış açılarını belirlemek amacıyla, 25 sorudan oluşan “Aile İçi Şiddet” formu uygulanmış; form, likert tipi ölçme aracı şeklinde oluşturulmuştur. Likert tipi anket; araştırılan konu ile ilgili görüşülen kişilerin tutumunu baştan sona kadar verilen seçenekleri kullanarak ölçen bir tekniktir. Teknik, sorulan soruların içeriğine bağlı olarak şık sayısının değiştirilebilmesine olanak sağlamakta, bu yönüyle soruların içeriği ve boyutu itibarı ile amaçlanan detay veya sınırlandırmaları yapabilmeyi mümkün kılmakta, böylece ölçümün kesinlik gücü artmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmada bazı sorularda; yazarların kendi bakış açısına bağlı olarak, ele alınan sorunun içeriğine göre, bazı sorularda dört bazı sorularda yedi seçenek yer almıştır. Bu durumun temel nedeni, bazı sorularda yer alan hususların daha geniş, bazılarının ise daha dar bir çerçeve içermesidir.

Buna göre, şiddetin niteliği, çocukların maruz kaldıkları şiddet türleri ve şiddetin deneyimlenme biçimleri, hazırlanan anket formu ile saptanmaya çalışılmıştır. Anket formlarından sağlanan verilerin (nicel verilerin SPSS programı aracılığıyla frekans dağılımları ve frekans tablolarının elde edilmesi) yanı sıra, 7 (yedi) çocuk katılımcı ile gerçekleştirilen mülakatlardan elde edilen verilerle yukarıda belirtilen hususlara ilişkin daha detaylı veriler elde edilerek konu analiz edilmiştir.

Çalışma, Ankara ili ile sınırlandırılmış; anket ve mülakat teknikleri Elmadağ ve Kızılay ilçelerinde uygulanmıştır. Bu ilçelerde 300 çocuğa ulaşmada ve ailelerinden izin almada yaşanan zorluklar, araştırmanın sınırlılıkları açısından belirtilmesi gereken hususlardır. Bazı çocukların aileleri konunun "hassasiyeti" gerekçesiyle çocuğu ile anket yapılmasını istememiş, bu durum alan çalışmasının tasarlanandan daha uzun sürmesine neden olmuştur. Bazı çocuklar özellikle mülakatta konuşmak istememiş veya sorulara çok kısa cevaplar vermişlerdir.

Bu çalışma, büyük ölçüde çalışmanın yapıldığı alanın özgün niteliklerini yansıtmaktadır. Elde edilen veriler, sonuçların genellenebilirliği açısından bazı sınırlılıklara sahip olmakla birlikte, şiddet bağlamında çocukların içinde buldukları ortama ilişkin önemli bilgiler ortaya koymaktadır.

Araştırma Bulguları ve Analizi

Nicel Araştırma Bulguları ve Analizi

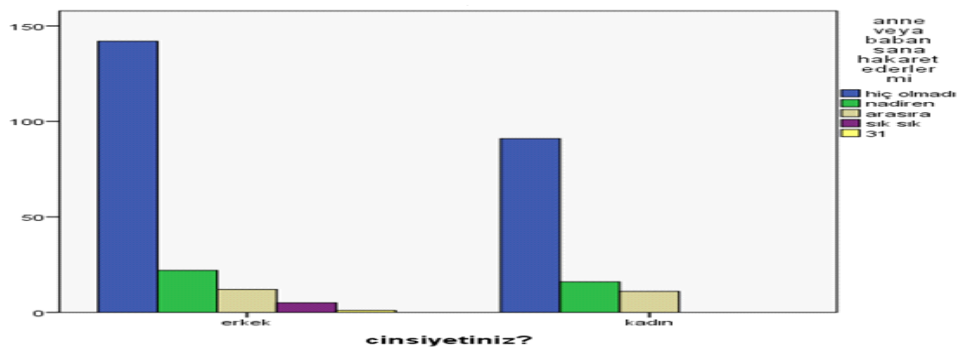
Cinsiyet Faktörü İle İlgili Bulgular

Tablo 1: Araştırmada yer alan örneklem grubunun cinsiyet faktörüne göre dağılım durumu:

Cinsiyetiniz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
	erkek	182	60,7	60,7	60,7
	kadın	118	39,3	39,3	100,0
	Total	300	100,0	100,0	

Araştırma örneklemindeki toplam 300 çocuktan 182'si erkek çocuk, 118'i ise kız çocuk oluşturmaktadır.

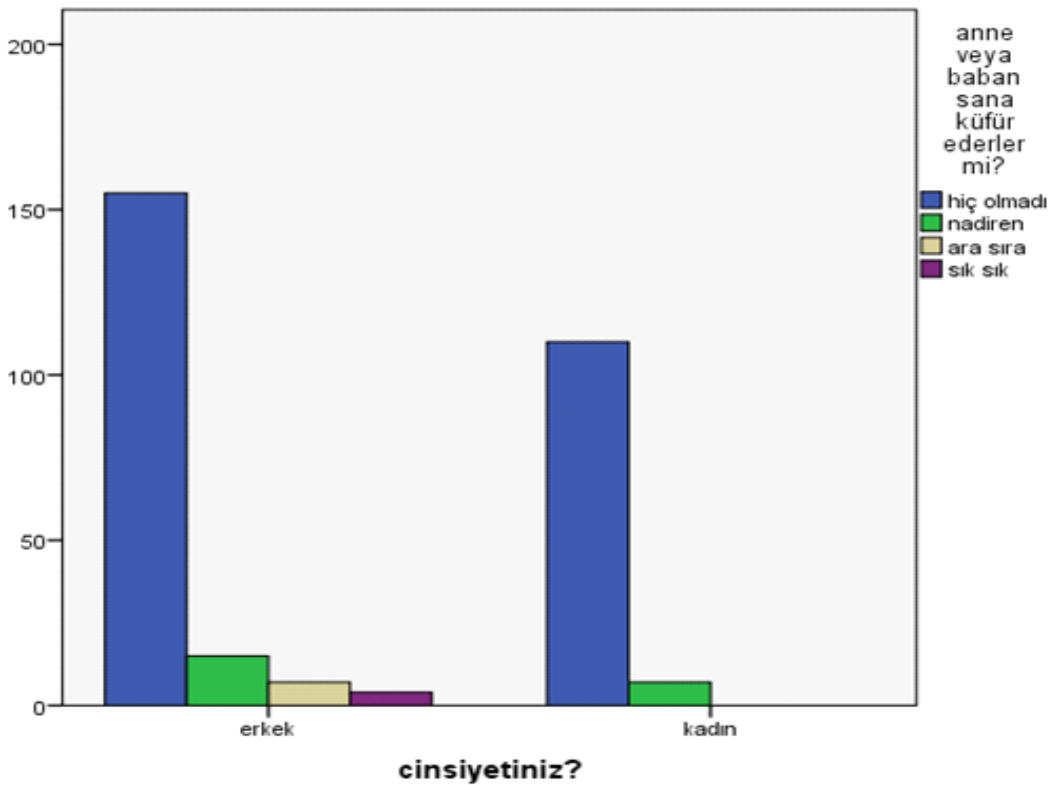
Grafik 1: Araştırmaya katılan çocukların, "anne veya baban sana hakaret ederler mi?" sorusuyla çocukların cinsiyeti arasındaki ilişki:

Araştırmaya katılanlar arasında, erkek çocuklarının anne ve babasının hakaretine maruz kalma yoğunluğu kız çocuklarına göre daha fazladır. "Sık sık şiddete maruz kalma" seçeneği sadece erkek çocuklarının olduğu grupta yer almakta olup, kız çocukları için bu durum söz konusu değildir. Genel anlamda, daha fazla şiddete, özellikle de hakarete maruz kalan erkek

çocuklarının yoğun olarak hakarete maruz kalmasının sebepleri olarak; söz dinlememe, kız çocuklarına göre daha "şımarık olma", kız çocuklarının daha "narin" olması gibi gerekçeler öne sürülmektedir. Söz konusu gerekçelerin olumlu görülebilecek yanı, öteden beri yaygın olarak görülen, kadınlara ve kız çocuklarına karşı olumsuz yargı ve davranışları içeren, ataerkillikten kaynaklanan cinsiyet ayrımcılığının belli oranda zayıflamış olmasıdır.

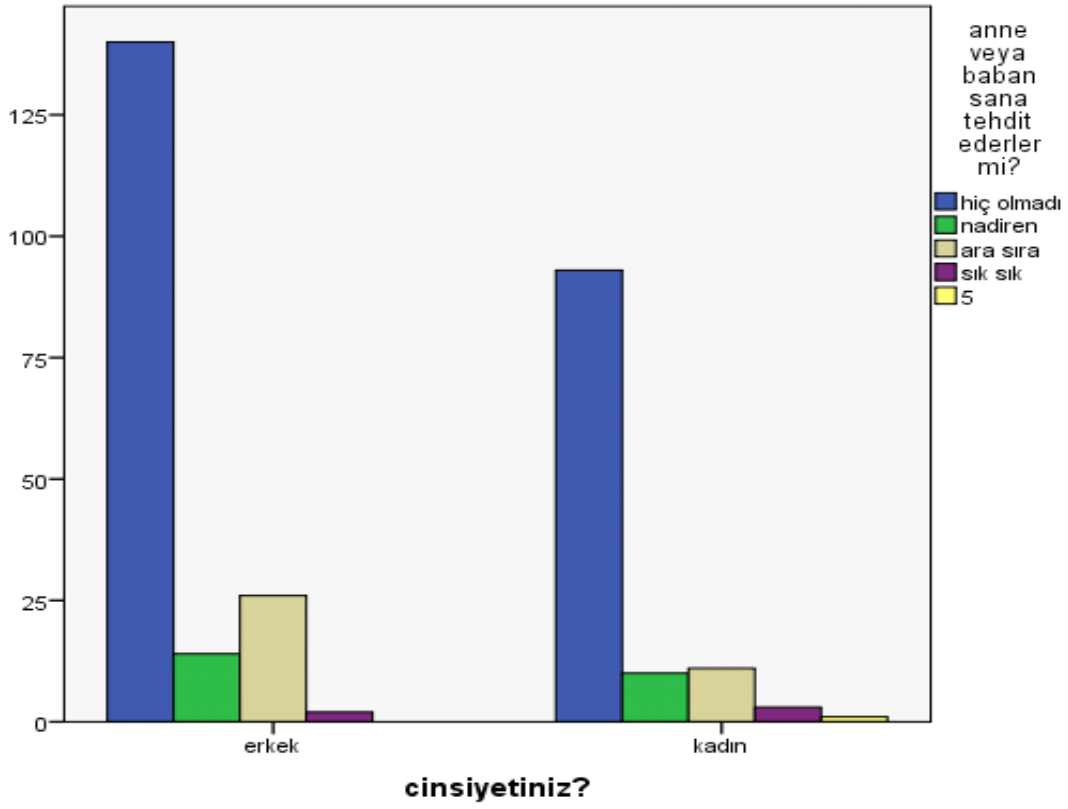
Grafik 2: Araştırmaya katılan çocukların “anne veya baban sana küfür ederler mi?” sorusuyla çocukların cinsiyeti arasındaki ilişki:

Araştırmaya katılan çocuklardan anne ve babasının küfrüne maruz kalan çocuk sayısının yoğunluğunun fazla olduğu grubun cinsiyeti erkektir. “Sık sık” ve “ara sıra” seçeneğinin işaretlendiği grubu erkek çocuklar oluşturmaktadır. Yani, erkek çocukların küfre maruz kalma durumu daha fazla iken, kız çocuklar için bu durum geçerli değildir.

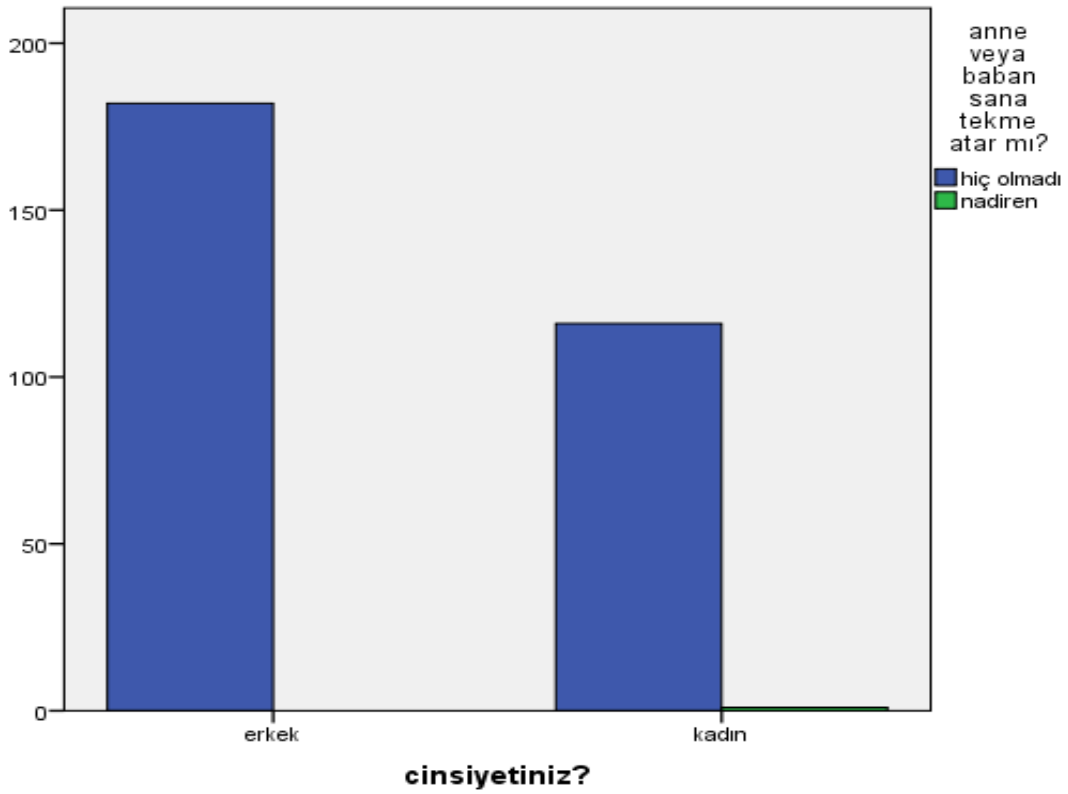
Grafik 3: Araştırmaya katılan çocukların “anne veya baban seni tehdit ederler mi?” sorusuyla çocukların cinsiyeti arasındaki ilişki:

Araştırmaya katılan çocuklar arasında, erkekler kızlara göre anne ve babasının tehdidine daha fazla maruz kalmaktadır. Ancak, "ara sıra" şiddete maruz kalma oranı erkek çocuklarda fazla iken, kız çocuklarında "sıklıkla" şiddete maruz kalma oranı daha yüksektir.

Grafik 4: Araştırmaya katılan çocukların “anne veya baban sana tekme atarlar mı?” sorusuyla çocukların cinsiyeti arasındaki ilişki:

Araştırmaya katılan çocuklardan anne ve babasının, şiddet unsuru olan tekme atmasına maruz kalma durumu grafiği incelendiğinde; kız çocukların tekmeye maruz kalmalarına karşın, erkek çocuklarının bu şiddet biçimine hiç maruz kalmadıkları görülmektedir. Bunun başlıca nedeni, ailelerin “erkek onuru” adı altında nitelendirdikleri bir değer kalıbıdır. Ayrıca, erkek çocukların belli başlı şiddet davranışlarına karşı daha çok tepki gösterdiği ve "çok asi" olduğu belirtilmekte, ailelerin, çocuklarına karşı davranışlarında bu sebepleri göz önüne alarak davrandığı görülmektedir.

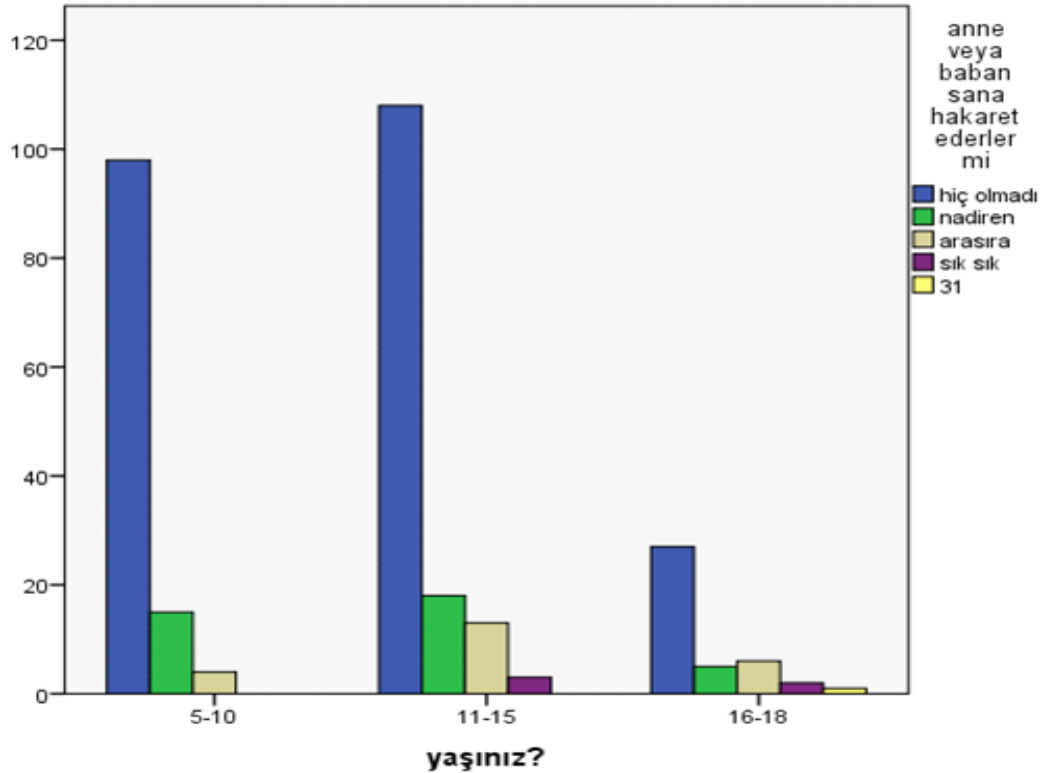
Tablo 2: Araştırma grubunda yer alan örneklemin yaş faktörüne göre dağılım durumu:

Araştırma örneklemindeki çocukların yaşları gruplandırılmıştır. Toplam 300 çocuktan 117 çocuk 5-10 yaş arasında, 142 çocuk 11-15 yaş arasında ve 41 çocukta 16-18 yaş arasında bulunmaktadır. Araştırmada 11-15 yaş grubunun oranı daha fazladır.

Yaş Faktörü İle İlgili Bulgular

Yaşınız?		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
	5-10	117	39,0	39,0	39,0
	11-15	142	47,3	47,3	86,3
	16-18	41	13,7	13,7	100,0
	Total	300	100,0	100,0	

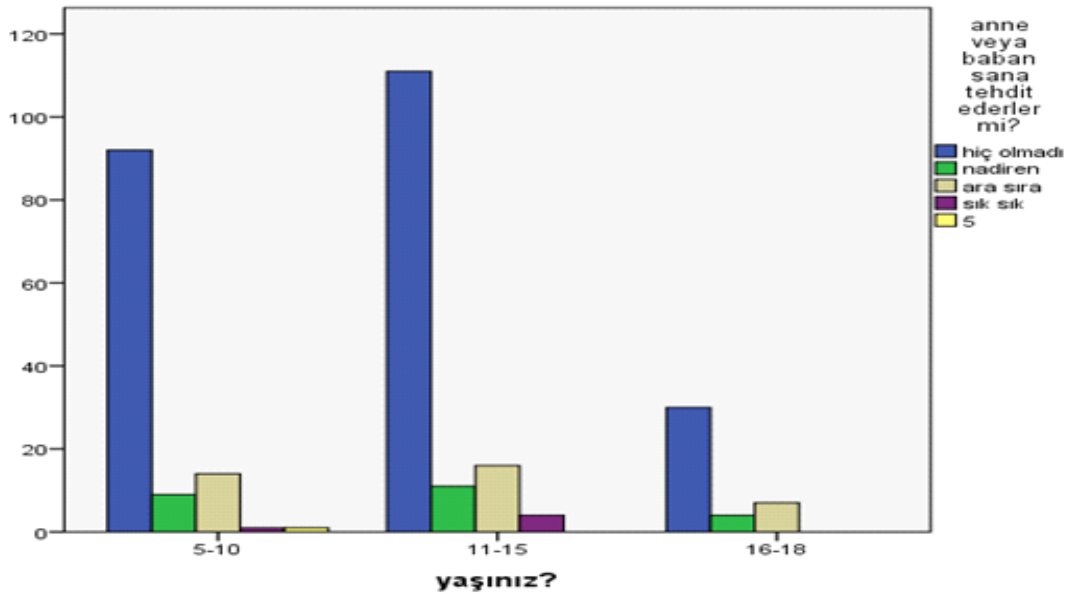
Grafik 5: Araştırmaya katılan çocukların “anne veya baban sana hakaret ederler mi?” sorusuyla çocukların yaşı arasındaki ilişki:

Araştırmaya katılan çocuklardan anne ve babasının hakaretine maruz kalan çocuk sayısının yoğunluğunun fazla olduğu grup 11-15 yaş arasını kapsamaktadır. Çocuklar arasında hakarete maruz kalma oranının en fazla olduğu yaş grubu ise 16-18 yaş aralığı iken, 5-10 yaş

arasındakilerin daha az hakarete maruz kaldığı görülmektedir. 5-10 yaş arası çocukların, henüz özerkliklerini kazanamamış, dolayısıyla da ebeveynlere bağımlı olmaları, ebeveyn kontrolü dışında sergileyecekleri davranışların, diğer yaş gruplarına oranla daha sınırlı olmasını beraberinde getirmekte, bu da çocukların hakarete uğrama ihtimalini azaltmaktadır. 11-15 yaş grubu, ergenlik dönemini kapsayan yaş dilimi içerisinde yer almakta, bu nedenle ebeveynlerin isteklerinin ve kontrollerinin dışında davranışlar sergileme ihtimali artmakta, bu durum aile ile sorun yaşama, dolayısıyla hakarete uğrama oranını artırmaktadır.

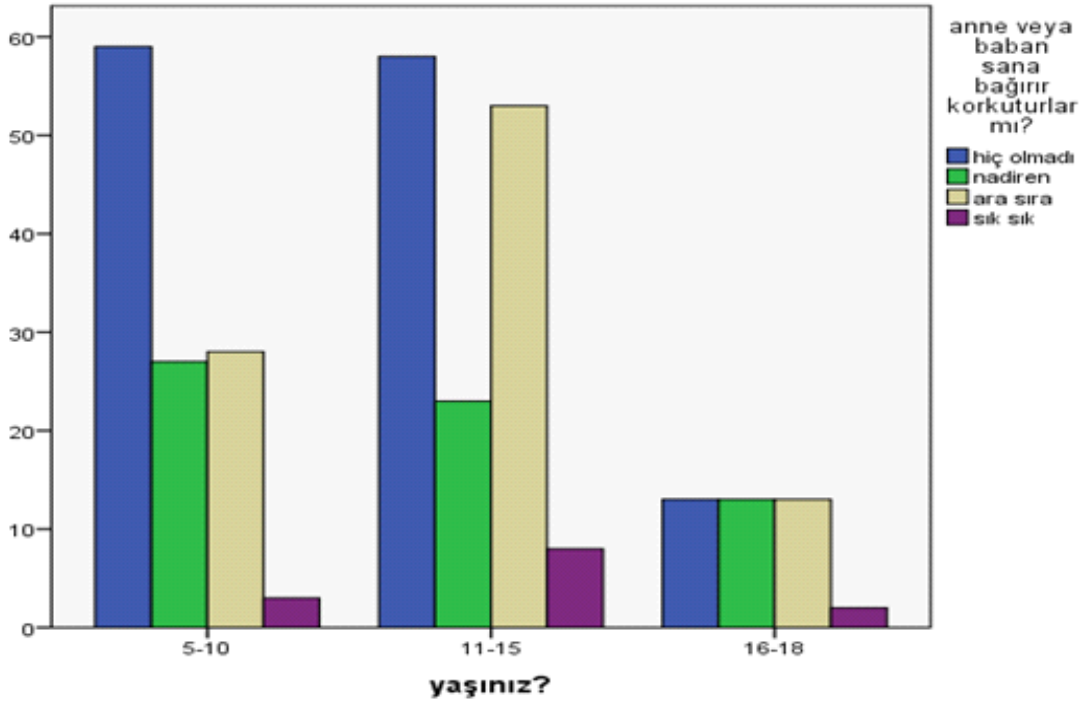
Grafik 6: Araştırmaya katılan çocukların “anne veya baban seni tehdit ederler mi?” sorusuyla çocukların yaşı arasındaki ilişki:

Araştırmaya katılan çocuklardan anne ve babasının tehdidine maruz kalan çocuk sayısının yoğunluğunun fazla olduğu grup 11-15 yaş arasını kapsamaktadır. Çocuklar arasında anne ve babasının tehdidine maruz kalma oranının en fazla olduğu yaş grubu ise 16-18 yaş aralığındakilerdir. 5-10 yaş arası çocukların daha az tehdiye maruz kaldığı görülmektedir. 5-10 yaş aralığındaki çocukların, yaşça küçük olması ve ebeveynin onaylamayacağı davranışlarda bulunma ihtimallerinin diğer yaş gruplarına oranla daha sınırlı olması çocukların, anne ve babaları tarafından tehdit edilme oranlarını azaltmaktadır. Ergenlik dönemi olan 11-15 yaş dönemi ve 16-18 yaş dönemi, çocuklar açısından aileyi dinlememe ve ebeveynlerin

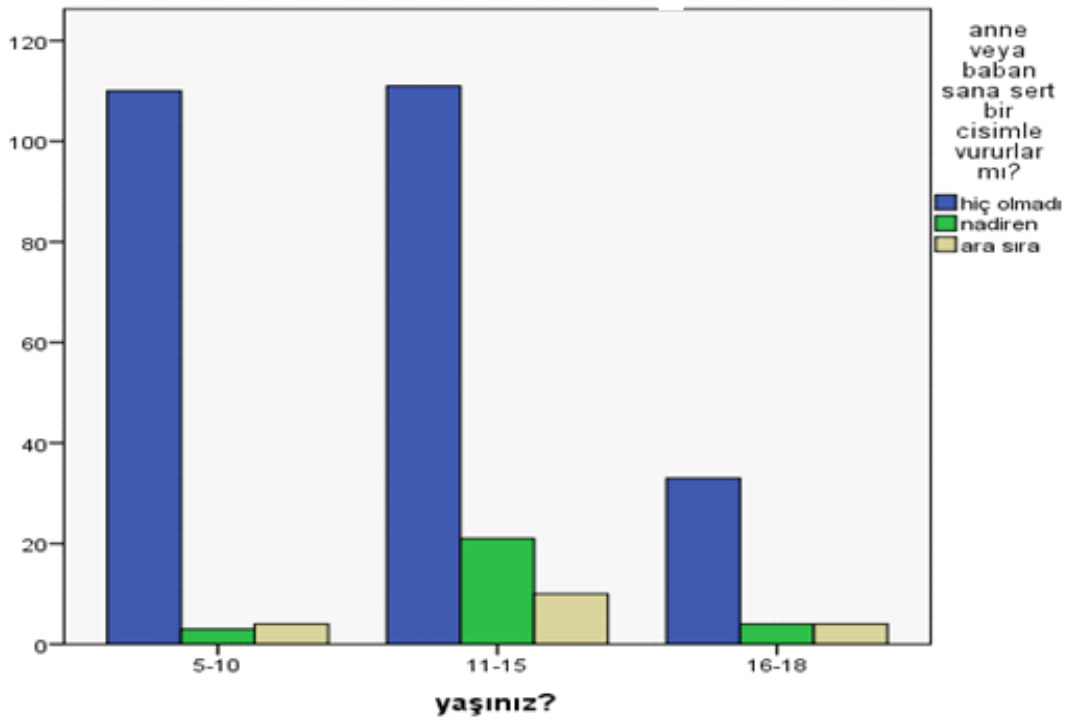
söylediklerinin tersini yapma eğiliminde oldukları bir dönemi kapsar. Bu sebeple en çok tehdide maruz kalma yaşı bu yaş aralıkları içerisinde görülmektedir.

Grafik 7: Araştırmaya katılan çocukların “annen veya baban sana bağırır ve seni korkuturlar mı?” sorusuyla çocukların yaşı arasındaki ilişki:

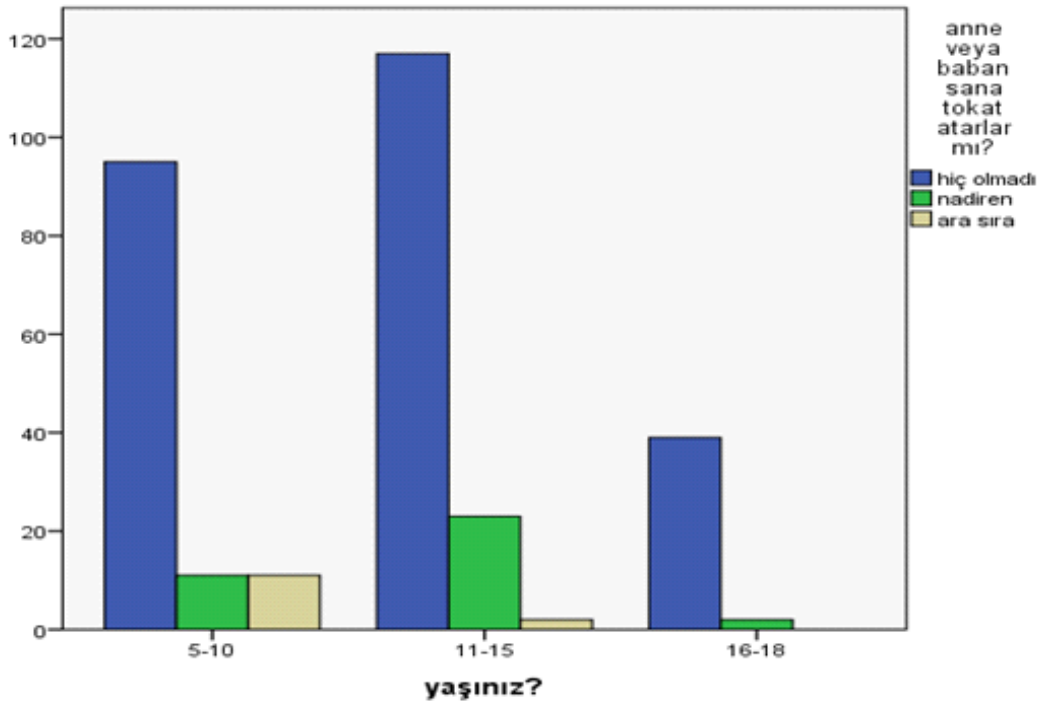
Araştırmaya katılan çocuklardan anne ve babasının bağırmasına maruz kalan çocuk sayısının yoğunluğunun fazla olduğu grup 11-15 yaş arasını kapsamaktadır. Çocuklar arasında anne babasının bağırmasına maruz kalma oranının en fazla olduğu yaş grubu ise 16-18 yaş dilimindekilerdir. Ayrıca bu yaş grubunda “hiç olmadı”, “nadiren” ve “ara sıra” seçenekleri birbirlerine eşit seviyededir. 5-10 yaş arasındaki çocukların anne ve babalarının bağırmalarına daha az maruz kalmaları söz konusudur. Ayrıca bu şiddet türü, diğer şiddet türleri arasında en yaygın olarak kullanılanı olarak dikkat çekmektedir.

Grafik 8: Araştırmaya katılan çocukların “annen veya baban sana sert bir cisimle vurur mu?” sorusuyla çocukların yaşı arasındaki ilişki:

Araştırmaya katılan çocuklardan anne ve baba tarafından sert bir cisim ile dövülen çocuk sayısının en çok olduğu grup 11-15 yaş arasını kapsamaktadır. Çocuklar arasında sert bir cisimle vurularak dayığa maruz kalma oranının en fazla olduğu yaş grubu ise 16-18 yaş arası çocuklardır. Ayrıca, bu yaş grubunda “nadiren” ve “ara sıra” sert bir cisimle dövülme oranı eşit seviyededir. 5-10 yaş arasındaki çocukların sert bir cisimle dayak yeme oranları diğer yaş gruplarına oranla daha az görülür.

Grafik 9: Araştırmaya katılan çocukların “annen veya baban sana tokat atarlar mı?” sorusuyla çocukların yaşı arasındaki ilişki:

Araştırmaya katılan çocuklardan anne ve babası tarafından tokat yeme şeklinde fiziksel şiddete maruz kalan çocuk sayısının yoğunluğunun fazla olduğu grup 11-15 yaş arasını kapsamaktadır. Çocuk yaş grupları arasında en fazla tokada maruz kalan grup ise 16-18 yaş arasındakilerdir. 5-10 yaş arasındaki çocukların “nadiren” ve “ara sıra” tokat yeme oranı eşit seviyededir.

Yukarıda yer alan ve grafiklerle gösterilen bulgulara ek olarak; kardeş sayısı ve babanın eğitim seviyesi ile aile içi şiddet görülme eğilimi arasındaki ilişki de ankette sorgulanmıştır. Buna göre: Görüşülen 300 kişinin 250’si 1-3 kardeşe sahip ailelerde, 50 kişi ise 4-5 kardeşli ailelerde yaşamaktadır. Yukarıda sözü edilen bütün şiddet davranışlarında; daha fazla çocuğun yer aldığı ailelerde şiddet davranışları daha fazla görülmektedir. Yani ailede çocuk sayısı arttıkça aile içi şiddet de artmaktadır.

Babanın eğitim seviyesi ile aile içi şiddet arasındaki ilişkiye bakıldığında ise; bağırma-korkutma ve tekme atma şeklindeki şiddet davranışlarının en çok görüldüğü aileler, babanın ortaokul mezunu olduğu ailelerdir. Tehdit ve küfür şeklindeki şiddet davranışlarına en çok babanın ilköğretim mezunu olduğu ailelerde rastlanmakta, tokat atma davranışı ise babanın okuryazar olmadığı ailelerde daha fazla yaşanmaktadır. Şiddeti hak ettiğini düşünen çocukların yer

aldığı aileler çoğunlukla babanın okur-yazar olmadığı aileler iken, şiddet davranışlarını hak etmediğini düşünen çocukların babaları çoğunlukla üniversite mezunlarından oluşmaktadır.

Eğitim seviyesi ile aile içi şiddet arasındaki ilişkide sadece babanın eğitim düzeyinin sorgulanıp, annenin eğitim düzeyinin sorgulanmamasının nedeni; bütün sosyo-ekonomik düzeylerdeki ailelerde çocuğa yönelik şiddetin genel anlamda babadan kaynaklanıyor olması, annenin konuyla ilgili niteliğinin baba şiddetini engelleyici bir unsur olmamasıdır. Kısacası, aile içi şiddet genel anlamda “baba” şiddetidir denebilir.

Nitel Araştırma Bulguları

Nitel araştırma, teori oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır. Bu tanımda ‘teori oluşturma’; toplanan bilgilerden yola çıkarak daha önceden bilinmeyen birtakım sonuçları birbiri ile ilişkisi içinde açıklayan bir modelleme çalışması anlamına gelmektedir. Bu da araştırmacının esnek olmasını, toplanan bilgilere göre araştırma sürecini yeniden şekillendirmesini ve gerek araştırma deseninin oluşmasında gerekse toplanan bilgilerin analizinde tümevarıma dayalı bir yaklaşım izlemesini gerektirir (Yıldırım, 1999:9-10).

Nitel araştırmada çoğunlukla üç tür bilgi toplanır: Çevresel bilgi, süreçle ilgili bilgiler ve algılar. Çevresel bilgiler, araştırmanın yer aldığı sosyal, psikolojik, kültürel, demografik ve fiziksel özelliklere ilişkindir. Bu tür bilgiler sürece ve algılara ilişkin bilgilere temel teşkil eder ve diğer ortamlarla karşılaştırma olanağı yaratır. Süreçle ilgili bilgiler, araştırma süresince neler olup bittiği ve bu olanların araştırma grubunu nasıl etkilediğine ilişkindir. Algılara ilişkin bilgiler, araştırma grubunun süreç hakkında düşündüklerini ortaya koyar (Geray, 2004).

Bu tür bilgilere ulaşmak için araştırmacı genellikle görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesi yöntemini kullanır. Bu veri toplama yöntemlerinin içinde en çok kullanılanı genellikle görüşme tekniğidir. Görüşme insanların perspektiflerini, tecrübelerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan oldukça güçlü bir yöntemdir (Demir, 2014).

Araştırma grubu içerisindeki çocuklar arasından 4 erkek, 3 kadın olmak üzere toplam 7 kişi ile gönüllülük esasına bağlı olarak görüşme yapılmıştır. Araştırma grubu içerisindeki öğrencilerin sadece yaş ve cinsiyet bilgileri alınmıştır. Görüşme sırasında araştırma grubu içerisindeki çocuklara ses kaydı alınmasından rahatsız olup olmadıkları sorulmuş, ses kaydından rahatsız olmadıklarını belirten çocuklarla yapılan görüşmeler kayıt altına alınmıştır.

Nitel Araştırma Bulguları ve Analizi

Araştırma grubu içerisindeki çocuklardan, başta şiddeti tanımlamaları istenmiştir. Şiddet ve şiddet türleri sorulmuştur. Anne-baba, arkadaş çevresi gibi ortamlarda herhangi bir şiddete maruz kalıp kalmadığı ve kaldığında ise bunun çocukta oluşturduğu duygular öğrenilmeye çalışılmıştır. İleride yetişkin olduğunda çocuğuna şiddet türlerinden birini uygulayıp uygulamayacağı sorulmuş, annenin ve babanın birbirleriyle iletişimde şiddet ögesi içeren bir durumun olup olmadığını saptamaya yönelik sorular da yöneltilmiştir. Böylece ev içerisinde herhangi şiddet türlerinden birine maruz kalıp kalmadığı veya tanık olup olmadığı anlaşılmasına çalışılmıştır. En sonunda ise, "şiddet gerekli midir" sorusuyla çocuğun şiddete bakış açısı ve farkındalığının saptanması amaçlanmıştır.

Çocuk katılımcıların anlatımlarından elde edilen veriler: Şiddetin tanımları, şiddet uygulayıcısı olarak anne-babaya karşı tepkiler, arkadaşlarıyla kavga etme durumu, anne-baba olduğunda kendi çocuğuna davranışı, anne baba arasındaki şiddet içeren iletişime ilişkin tutumları, anne-baba arasında ortaya çıkan sözlü tartışmalara ilişkin çocukların tutumu, geleceğe yönelik davranış modelleri ve şiddet ilişkisi şeklinde sınıflandırılarak analiz edilmektedir.

Şiddetin Tanımları

Çocuklara şiddetin ne olduğu ve nelerin şiddet kapsamına girdiği sorulmuştur. Çocuklar şiddetin tam bir tanımını yapamamakla birlikte, çocukların tamamına yakının ifadelerinde, şiddetin fiziksel ve psikolojik türlerinin betimlendiği görülmektedir. Şiddeti olumsuzlama ve şiddetin olumsuz içeriklerine yönelik bir farkındalık dikkat çeken bir diğer husustur:

“Bana göre şiddet bir olay olduğunda ona karşı sert çıkışmak ve davranmaktır. Birine vurarak ona kızarak şiddet uygularız.” (G (Görüşmeci) 2, K (Kadın), 9 (yaş)) Bana göre şiddet birinin birine uyguladığı zarar verici harekettir. Bu hareketler tekme, yumruk, bir şey atma olabilir. Bağırma bir şiddettir.” (G3, E (Erkek), 11 “ Şiddet bana göre çok kötü bir şeydir. Mesela annemiz bize kızdığına, bize terlik atması şiddettir ama hakaret etmesi, küfür etmesi şiddet değildir” (G5, E, 9)

Şiddete ilişkin "yetişkin" insanlar düzeyinde farkındalık olmasa da, çocuklar açısından şiddet içeren birçok davranışın "normal" davranıştan ayırt edilmesi söz konusudur. Ancak, şiddet içeren bazı davranışlar da şiddet olarak değerlendirilmemektedir.

Şiddet Uygulayıcısı Olarak Anne-Babaya Karşı Tepkiler

“Anne veya baban sana kızdıklarında ya da seni dövdüklerinde içinden onlara bir şey yapmak geliyor mu?” şeklindeki soruya, araştırma grubundaki çocuklardan çoğu genellikle bu soruya cevap olarak anne ve babalarını haklı gördüklerini ifade etmişlerdir. Yaramazlık yaptıkları için ve söz dinlemedikleri için anne ve babalarının kendilerini kızdığını belirtmişlerdir:

“Anne ve babam bana kızdığında içimden bir şey yapmak geliyor. Bende onlara karşılığını vermek, onlara kızmak ve bağırarak istiyorum. Büyüklerim olmasaydı bende onlara kızdım, bağırırdım. Çünkü bazen kavga ettiğimizde ben haklı oluyorum.” (G3, E, 11) “Anne ve babam bana kızdıklarında içimden onlara bir şey yapmak gelmiyor. Çünkü genellikle anne ve babam, ben onları kızdırdığımda bana kızıyorlar.” (G6, K, 10) “Anne ve babam bana kızdıklarında genellikle onlar haklı olduğu için onlara karşı içimden bir şey yapmak gelmiyor. Çünkü ben yaramazlık yapıyorum ve onları sinirlendiriyorum.” (G7, E, 12)

Bazı çocuklar açısından, karşı karşıya kaldıkları bazı şiddet içeren davranışlara, benzer şekilde cevaplar verme eğilimi açıkça görülmektedir. Bu durum, çocukların ebeveyn davranışlarını örnek alıp kendi davranışlarına uyarladıkları yönündeki yaklaşımı doğrulamaktadır.

Arkadaşlarıyla Kavga Etme Durumu

Araştırmaya katılan çocuklar, arkadaşları ile zaman zaman şiddet içeren sorunlar yaşamaktadır. Çocukların, etraflarında gözlemledikleri davranış tarzını ilişkilerine yansıttıkları düşünüldüğünde, arkadaşlarına karşı şiddet içeren davranışları, aile içi sosyalleşme sürecinde öğrenmiş olmaları muhtemeldir:

“Bazen arkadaşarımla kavga ederim. Çünkü beni sıkboğaz ediyorlar ve sinirlendiriyorlar. Mesela geçen gün arkadaşarımla birlikte maç yapıyorduk. Ben gol attım ve gol atınca sevindim. Karşı takımda yer alan bir arkadaşım ben gol atınca, kafama taş attı ve benim canım çok yandı. Ben onu uyardım yapma dedim ama dinlemedi beni, daha üstüne tekme atmaya başladı. Bende en son kendimi tutamadım ve ona vurdum. Yere düştü ama ben kendimi korumak için ona vurdum. Arkadaşımın yaptığı davranış çok yanlış. Çünkü oyun oynarken yenilmeyi göze almalıyız. Oyunda yenmekte var yenilmekte...” (G1, E, 13) “Okul arkadaşarımla bazen kavga ediyorum. Çünkü beni kızdırıyorlar ve sinirlendiriyorlar. Okul arkadaşarımla sadece birbirimize vururuz. Kötü bir söz ya da küfür etmeyiz.” (G4, K, 8)“

Ailenin yanı sıra, sosyalleşme sürecinde önemli unsurlardan biri olan "arkadaşlar" arası etkileşimde de, kurulan iletişimin yönüne göre şiddet davranışlarının benimsenmesi, meşru görülmesi söz konusu olabilmektedir:

“Arkadaşlarım beni bazen sinirlendiriyorlar. Bende onları ilk başta sakin bir şekilde uyarıyorum. Daha sonra aynı harekete devam ederlerse onlarla, yüksek sesle konuşurum ve onlara bağırırım. Arkadaşlarımla sözlü tartışmanın normal olduğunu düşünüyorum ve onlarla fiziksel bir şekilde tartışmıyorum. Ama anne ve babamla tartışmak bana göre normal değil çünkü onlar benim anne ve babam” (G3, E, 11)“Arkadaşlarım beni sinirlendirecek bir davranışta bulunursa, ilk önce görmezden gelirim. Daha sonra eğer beni sinirlendirmeye devam ederlerse onları kovalarım. Yakalayınca yapma diye bağırırım baktım hala anlamıyor en son vururum.” (G5, E, 9) “Arkadaşlarım beni sinirlendirdiğinde öncelikle uyarırım. Uyarımı dinlemezse bir büyüğüme başvururum. Hala çözüm bulamamışsam, en son çare olarak o kişiyi döverim.” (G6, K, 10)

Türkiye'de sıklıkla rastlanan bir uygulama olarak, istenmeyen bir davranış karşısında, davranışı gerçekleştirenin uyarılması, uyarıya uymaması halinde ise şiddete başvurmanın meşru kabul edilmesi, çocuklar arasında da yaygın kabul görmüş bir yaklaşımdır. Bu durum, bir sosyal davranışın nasıl kuşaklar boyu aktarıldığına ilişkin de somut bir örnektir. Söz konusu durum kardeşler arası iletişimde de geçerli olmaktadır:

“Kardeşim beni sinirlendirecek bir davranışta bulunursa ilk başta anneme başvururum. Eğer annemi dinlemiyorsa bende bir şey yapamayacağımı düşünüyorum bu konuda. Ama bazen kardeşim gelip bizzat bana vuruyor. Öyle zamanlarda sinirleniyorum bende ona vuruyorum.” (G1, E, 13) “Benim ablam var. Ablam bazen bana bilerek sataşıyor ve beni sinirlendiriyor. Bende onu döverim. Genellikle ablam haklı olur ama dayak yiyende ablam olur.” (G4, K, 8)

Ancak konu, çocuğa (kendilerine) davranış özelinde değerlendirildiğinde, çocuklar tarafından benimsenen davranış tarzında şiddetten belli oranda uzaklaşma, şiddeti olumsuzlama eğilimi göze çarpmaktadır.

Anne-Baba Olduğunda Kendi Çocuğuna Davranışı

Araştırmaya katılan çocuklara sen de anne-baba olduğunda, çocuğun seni kızdırdığında ne yaparsın sorusu sorulduğunda; çocukların hepsi, kendi çocuklarını dövmeyeceklerini, herhangi bir olumsuz davranışta, onlara sadece uyarılarda bulunacaklarını belirtmişlerdir.

“Çocuğum beni çok kızdırsa bile ben ona bir şey yapamam. Onu sadece uyarırım. Mesela çocuğum çok bilgisayar oynarsa, ilk başta onu uyarırım. Hala kalkmazsa ben kendim kalkıp onu kucağıma alarak kaldırım. Onu dövmem. Benim onu dövmeye hakkım yok. Kimseye zorla bir şey yaptırمام. (G6, K, 10) Çocuğum beni çok sinirlendirince sadece onu uyarırım. Çok yaramazlık yapsa bile ona kıyamam. Çocuğu dövmek normal değildir. Çünkü çocuğu döversen, çocuk daha çok şımarır.” (G7, E, 12)

Görüşülen çocukların, ileride çocuklarına nasıl davranacaklarıyla ilgili ifadelerini, “kendilerine bu şekilde davranılmasını istedikleri” şeklinde yorumlamak da mümkündür. Zira, bazı durumlarda şiddet davranışlarını meşru gören bir yaklaşım sergilemelerine rağmen, kendilerini ifade eden bir durum söz konusu olduğunda çocukların yaklaşımı; "şiddetten uzak" bir yöne kayabilmektedir.

Anne-Baba Arasındaki Şiddet İçeren İletişime İlişkin Çocukların Tutumları

Baba ile anne arasında bazı ailelerde, zaman zaman gerilimli bir iletişim gerçekleşmektedir. Alınan cevaplar doğrultusunda; genellikle babanın anneye bağırması, hakaret etmesi, küçümsemesi, küfür etmesi, tehdit etmesi gibi sözel şiddet unsurları yaygın olarak görülmekle birlikte, fiziksel şiddete başvurma, çok az sayıda ailede söz konusu olmaktadır. Ailelerin büyük kısmında genellikle baba; şiddet unsuru içeren iletişimi başlatmakta, ailelerin çoğunda annenin babaya karşılık bir tepkide bulunmadığı belirtilirken, az sayıdaki bazı ailelerde annenin de babanın gerilim-şiddet içeren yaklaşımına karşılık verdiği belirtilmektedir:

“Babam anneme bağırduğunda annem babama bağırmas. Karşılığını vermez.” (G1, E, 13)

“Babam anneme bağırduğunda annemde babama karşılığını verir. Annem babama genellikle bağırır.” (G5, E, 9)

Ailedeki tüm bireyleri kapsayan ve belli oranda ailenin her üyesinin zaman zaman başvurduğu şiddet, evde çoğunlukla babanın başlattığı ve yoğun olarak sergilediği bir davranıştır. Bir başka deyişle; aile içi şiddet büyük oranda erkek şiddetidir.

Anne-Baba Tartışmasında Çocukların Tutumu

Araştırmaya katılan çocuklara annenle babanın tartışmalarında kimi haklı görüyorsun diye sorulduğunda; erkek çocuklar daha ziyade babasını haklı bulurken, kız çocuklar ise annesini haklı görmektedir. Erkek çocukların geneli annelerinin çok konuştuğunu belirtirken, bazı çocuklar ise, her iki ebeveyni de haklı bulmamaktadır. Bu durum, sosyalleşme sürecinde rol-model olarak görülen ebeveynin cinsiyeti ile çocuğun cinsiyeti arasındaki paralelliği yansıtmaktadır. Bir başka deyişle; sosyalleşme sürecinde babayı rol-model olarak görmeyi öğrenen erkek çocuk, babayı anneye göre daha fazla benimsemiş, veya aynı şekilde anneyi rol-model olarak gören kız çocuğu anneyi daha fazla benimseyerek, ikisi arasındaki tartışmada “haklı” görme yönünde bir eğilim gösterebilmektedir. Bu durum, cinsiyet rollerinin yeni kuşaklara aktarımının sürekliliğini ve çocukların bu rolleri benimsemeyi öğrendiğini göstermektedir:

"Bugüne kadar ama genellikle babamı haklı buluyorum. Çünkü annem her şeyi sorun ediyor ve babama çok karışıyor." (G1, E, 13) "İkisini de dinlerim öyle karar veririm. Ama genellikle annemi haklı buluyorum. Çünkü bazen babam anneme çok kızıyor. Olmadık şeylere, en ufak şeylere bile kızıyor. Bu yüzden annem daha haklıdır." (G3, E, 11) "Bence ikisi de haklı değil. Tartışmalarına gerek yok. Konuşarak halletmeleri gerekiyor." (G5, E, 9)

Görülmektedir ki; çocuklar, anne ile baba arasında gerçekleşen gerilimli veya şiddete dayalı iletişimi anlamlandırmada bir farkındalığa sahiptir ve kendilerince bir durum değerlendirmesi yapıp duruma ilişkin yargısal bir sonuca varabilmektedir.

Geleceğe Yönelik Davranış Modelleri

Araştırmaya katılan çocuklara "anne-baba, çocukları kötü bir şey yaptığında kızmalı/dövmeli mi?" sorusu soruldu. Çocukların geneli bu soruya "evet kızmalı" yanıtını vermiştir. Çocukların geneli, anne ve babanın; çocukları bir hata yaptığı zaman önce uyarıp sonra kızıp en son çare olarak fiziksel şiddeti uygulayabileceğini belirtmekte, belli şartlar altında şiddeti meşru görmektedir:

"Mesela ben, anne ve babam bana şiddet uygulamasa şiddetin kötü bir şey olduğunu düşünüp, uygulamazdım. Ben şiddeti anne ve babamdan örnek alarak uyguluyorum." (G3, E, 11) "Anne ve baba şiddet uyguluyorsa haklıdır. Çünkü çocuk şımardığı için şiddet uygulanmaktadır. Ama şiddet uygulanmadan önce çocuğu uyarmalıdır. Dinlemezse şiddete başvurmaları gerekir." (G4, K, 8) "Anne-baba çocukları onları sınırlendirecek bir davranışta bulunursa, çocuğa kızmalıdır. Ama ondan önce uyarması gerekmektedir. Eğer çocuk anne-babasını dinlemezse o zaman kızılmalıdır. Yine dinlemezse çocuğun dövülmesi gerekmektedir. Mesela annemin sözünü dinlemediğim zaman annem bana kızıyor. Ama evde kızıyor. Arkadaşlarımın yanında kızmasın çünkü utanırım. Bu yüzden evimizde kızsın." (G6, K, 10)

Çeşitli şekillerde ortaya çıkan şiddet, toplumun huzurunu bozmakta ve birçok insanın ve dolayısıyla ailenin yaşantısını olumsuz etkilemektedir. Bu durumun aile içinde en çok etkilediği kesim, çocuklar olmaktadır. Genellikle bir evde baba, anneye şiddet uygulamakta ve çocuk da bu şiddetin izleyicisi konumunda bulunmaktadır. Bununla birlikte çocuk, bizzat şiddetin mağduru da olabilmektedir. Bu şekilde ev içerisinde öğrenilen şiddet yüzünden, çocuk şiddetin uygulayıcısı da olmaktadır. Çünkü çocuklar davranış geliştirmede büyük oranda ebeveynlerini taklit etmekte, böylelikle her çocuk belli ölçüde kendi ebeveynini yansıtmaktadır.

Buna göre, annesinin şiddet gördüğünü ve sustuğunu gören bir kız çocuğu, kendisi de ileride eşinden şiddet gördüğü zaman susmayı, göz yummayı öğrenecektir. Eğer bir çocuk evde babasının annesi üzerinde otorite kurup, her dediğini yaptırmak için annesini dövdüğünü

görürse bunun kötü bir şey olmadığını aksine gücünü göstermek için, gerek kardeşi gerekse arkadaşları üzerinde şiddet uygulamanın iyi bir şey olduğunu düşünecektir. Bu anlamda da çocuk, karşımıza bizzat şiddetin taşıyıcısı ve uygulayıcısı olarak çıkmaktadır. Şimdinin çocuğu geleceğin anne babası olduğunda, babasından gördüğü şiddeti eşine uygulamaya devam edecek ve şiddet kısırdöngü şeklinde toplumda var olmaya devam edecektir (Ataş, 2013: 2). Genellikle çocuklar şiddetin kötü bir unsur olduğunun farkındalar ama ailelerinin davranışlarının bir uygulayıcısı olarak şiddeti günlük hayatlarında uygulamaktadırlar. Görüşme yapılan 7 çocuk da aile içinde psikolojik bile olsa şiddet görmektedir. Evde görülen şiddet, onların yaşamlarını farklı biçimlerde etkilemekte, şiddet; arkadaş ortamlarına da taşınan, arkadaşlar arası ilişkilerde de açığa çıkan bir davranış türü olmaktadır. Aile içi şiddete maruz kalan ve tanıklık eden çocuklar, şiddeti farklı oranlarda da olsa meşru görebilmekte, bir şiddet taşıyıcısı ve uygulayıcısı olabilmektedir.

SONUÇ

Şiddet, toplumsal bir sorundur, hem bireyi hem toplumu etkileyen bir olgudur ve önüne geçilmedikçe toplumda huzursuzluklar, problemler meydana getirmektedir. Literatürde başta fiziksel ve psikolojik olmak üzere birçok türü tanımlanan şiddet, günümüzün en büyük sorunlarından birisidir ve genel olarak başlangıç itibarı ile ailede öğrenilmektedir. Gerek söz konusu öğrenmeye gerekse fiili olarak şiddete en çok maruz kalan kesimlerin başında ise çocuklar gelmektedir. Tarihin farklı dönemlerinde farklı biçimlerde anlamlandırılan çocukluk, özellikle batılı toplumlarda yetişkinlikle aynı biçimde değerlendirilen bir konum iken, modern zamanların görece daha günümüze yakın döneminde, yetişkinlikten farklı ve kendine ait özellikleri olan bir kategori olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlama, çocukluğun “önemsenmesini” beraberinde getirmekte ancak bu durum çocukları şiddetten uzak tutmaya yetmemektedir. Bunun en temel nedeni, sosyalleşme sürecinde geçmişten getirilen birçok toplumsal öğenin hala varlığını sürdürüyor olması ve yanı sıra, görülen birçok toplumsal problemin en azından aile içinde kolayca yansıtılabileceği kesimin çocuklar olmasıdır. Geçmişten getirilen geleneksel birçok adet-alışkanlık, çocuklara özellikle ebeveynler tarafından şiddet uygulanmasını meşrulaştırıcı (anne-baba hem sever hem döver vb.) işlev görürken, çocukların özellikle ebeveynlere bağımlı, dolayısıyla da şiddete yanıt verme, şiddeti engelleme yetisine-gücüne sahip olmayan bir kesim olması şiddetin özellikle aile içinde çocuklara “kolaylıkla” uygulanmasına neden olmaktadır. Bu durumun yarattığı en temel sonuç; ebeveyn davranışlarını kendisine örnek alan çocuğun, zaman içinde şiddeti meşru ve normal bir davranış

biçimi olarak algılaması ve kendi davranışlarına yansıtmasıdır. Şiddet sergileyen babayı veya anneyi gören çocuk kendi ailesini kurduğunda eşine veya çocuğuna şiddet uygulayabilmekte ve bu kısır döngü devam etmektedir.

Türkiye'de sıklıkla aile içi şiddete rastlanmaktadır. Şiddetin toplum tarafından onaylanmasına ve göz yumulmasına etki eden temel faktör ebeveynlerin çocuk üzerinde hak sahibi olduklarının toplumca onaylanmış olmasıdır. Uygulanan şiddet sadece fiziksel boyutta olmayıp, sözlü, duygusal, cinsel olarak da ortaya çıkabilmektedir. Yapılan araştırmalar, şiddete maruz kalan ya da tanıklık eden çocukların, şiddeti görmeyen çocuklara oranla daha saldırgan bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Kuşkusuz bu durum bütün aileler için geçerli olmayıp, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile ilgili farklılıkları da içermektedir. Bütün sosyo-ekonomik düzeylerde görülen şiddet, aileler açısından özellikle eğitim ve ekonomik gelir düzeyi arttıkça daha az, azaldıkça daha çok rastlanan bir olgudur.

Yapılan bu çalışma ile Ankara ilinde yer alan çocukların, aileleri tarafından bizzat maruz kaldıkları şiddet ya da uygulanmasa dahi şiddete tanıklık etme durumları ele alınmıştır. Elde edilen bulgulara göre; çocukların şiddet görme oranlarını yaş faktörü, cinsiyet faktörü, babanın eğitim seviyesi, kardeş sayısı gibi olgular etkilemektedir. Erkek çocukların, kardeş sayısı fazla olan çocukların, ergenlik çağında olan ve ailesinin eğitim düzeyi düşük olan çocukların daha fazla şiddet gördüğü saptanmıştır. Bunların sebepleri ele alınacak olursa; erkek çocukların daha fazla şiddet görmesinin nedeni olarak söz dinlememe, başına buyruk olma, toplumda daha serbest yetişmesi gibi nedenler sıralanabilir. Ayrıca erkek çocuklar, ebeveynlerin sözünü dinleme konusunda daha az istekli bir yapıya sahiptir. Tüm bu nedenlerden ötürü, şiddet oranları erkek çocuklarda daha fazladır. Kardeş sayısı fazla olan çocukların şiddete maruz kalma oranının fazla olma nedeni ise; fazla çocuğun getirdiği sorumluluk nedeniyle, ebeveynlere vermiş olduğu bir bunalma hissinin yarattığı gerilimdir. Çocukların ergenlik çağına girmeleriyle birlikte; suç işleme oranları, şiddete başvurma oranları, çetelere katılma oranları, aile ile iyi geçinememe gibi unsurlar artmaktadır. Aile içinde başkaldırma, ergen çocukları ile baş edemeyen ebeveynleri şiddete yöneltmektedir. Bu nedenle ergenlik çağında, çocukların aile içi şiddete maruz kalma oranları yüksektir. Eğitim seviyesi faktörü açısından ele alındığında; eğitim seviyesi düşük babanın olduğu ailelerde şiddet yoğunluğu daha fazladır. Buna göre, çocuklar bizzat maruz kaldıkları şiddet, yani şiddet mağduru olmaları dışında, şiddetin seyircisi konumundadır. Ayrıca, çocukların şiddetin farkında olma, şiddeti anlamlandırma ve şiddete tepki verme davranışları söz konusudur ve bu davranışlar bazı durumlarda benzerlikler bazı durumlarda ise farklılıklar göstermektedir.

Görüşülen çocukların neredeyse tamamı, şiddet denildiğinde en başta fiziksel şiddeti anlamaktadır. Özellikle derinlemesine mülakat yapılan çocuklar, çoğunlukla kendilerine yönelik şiddet davranışlarını olumsuz görmekle birlikte, genel anlamda şiddet davranışlarını meşru görme eğilimi sergilemektedirler. Örneğin gelecekte anne-baba olduklarında çocuklarına şiddet uygulamayacaklarını söylerken, farkında olmadan çelişkili bir biçimde arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde bazen şiddet davranışlarına başvurduklarını söylemekte, “kızdırıldıklarında” şiddete başvurmayı haklı görmektedirler. Ayrıca, anne-babanın kendilerine yönelik şiddet içeren davranışlarını çoğunlukla meşru kabul etmektedirler. Bu durumun temel nedeni, şiddet içeriyor olsun olmasın genel anlamda ebeveyn davranışlarını sosyalleşme sürecinde öğrendikleri şekliyle içselleştirmiş, doğal kabul etmiş olmalarıdır. Söz konusu davranışların içselleştirilmesinin bir etkisi de, çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin konumlarını farkında olmadan doğallaştırmalarıdır. Örneğin, anne-baba arasındaki şiddet içeren iletişimde erkek çocuklarının çoğunlukla babayı, kız çocuklarının ise anneyi haklı görmeleri bu durumu tanıtlamaktadır. Ailede şiddeti başlatan aktör genel anlamda baba olup; anne; babanın sergilediği davranışlara zaman zaman tepki veren, bazı ailelerde ise sessiz kalan edilgen bir konumdadır.

Tüm bunlardan hareketle toplumda aile içi şiddet için çözümler aranması ve daha sağlıklı nesiller için şiddet olgusunun önüne geçilmesi gerekmektedir. Ailelere şiddet hakkında genel bir eğitim verilmesi, şiddet yaşanan ailelerde anne ve babaların, şiddetin çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri konusundaki farkındalıklarını sağlama noktasında bir sonuç yaratacak ve şiddeti tamamen ortadan kaldırmaya bile azaltmaya katkıda bulunacaktır. Ayrıca, şiddeti artırıcı etkenlerin başında olan iktisadi problemlerin minimuma indirilmesi de şiddeti azaltıcı bir sonuç yaratacaktır. Türkiye’de aile içi şiddete gösterilen “hukuki toleransın” da ortadan kaldırılması ve şiddet uygulayıcılarına caydırıcı yaptırımlar uygulanması yine şiddetin azaltılmasına katkıda bulunacak bir diğer etkidir.

KAYNAKÇA

- Ataş S., (2013), Üniversite Gençlerinde Şiddet Eğilimliliği ve Öğrencilerin Aile İçi Şiddete Bakış Açıları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bergen T. M., (2005), John Dewey'nin Eğitime Bakış Üzerine Yeni Bir Yorum, (6), Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi.
- Canatan K., Yıldırım E., (2013), **Aile Sosyolojisi**, İstanbul: Pınar Yayınları.
- De Mause L., (1974), The Evolution of Childhood: The History of Childhood, New York: Psychohistory Press.
- Demir, O.Ö., (2014). Nitel araştırma yöntemleri. K. Böke (Ed.), **Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri içinde** (ss.285-318). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Gander M. J., Gardiner H. W., (1993), **Çocuk Ve Ergen**, (Çev. Ali Dönmez ve Diğerleri), Ankara: İmge Kitapevi.
- Geray, H., (2004). Toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlere giriş. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- <https://www.who.int/data/data-collection-tools>
- Özerkmen, N., (2012), Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet, Akademik Bakış Dergisi, (28), 1-19.
- Öztük H. B., (2014), **Aile İçi Şiddet Ve Çizgi Film İzlemenin Akademik Başarı Ve Saldırganlıkla İlişkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Polat O., (2016), Şiddet, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, (22/1), 15-34.
- Tan M., (1989), "Çağlar Boyunca Çocukluk", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, (1), 71-88.
- Tezcan M., (2012), **Çocuk Sosyolojisi**, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Topçuoğlu A. R, Akbaş E., (2009), Modern Çocukluk Paradigmasının Oluşumu- Eleştirel Bir Değerlendirme, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, (1), 95-103.
- Yıldırım, A., (1999), "Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi, "Eğitim ve Bilim dergisi, (112), 7-17.

